

Folkeoplysningens bidrag til demokratiet i et globalt perspektiv

Tale ved Demokratikonferencen, Stockholm, 1. december 2006.

OBS: Det talte ord gælder

Tusind tak, fordi I har inviteret mig til at tale her i dag.

Demokratiet og dets vilkår i en stadig mere globaliseret verden er et af de vigtigste emner lige nu. Verden rykker ind på os, og vi rykker ud i verden, og i visse situationer bliver demokratiet udfordret og kommer endog under pres – det er også en konsekvens af globaliseringen. Det skete under Mohammedkonflikten, det er sket før og vil formentlig ske igen under en eller anden form. Men hver gang er jeg sikker på, at demokratiet vinder.

For mig er der ingen tvivl om, at Folkeoplysningen har en vigtig rolle at spille for demokratiet netop set i det globale perspektiv.

Folkeoplysningen har altså været en væsentlig del af ikke mindst min demokratiske integration.

Fordi folkeoplysningen ikke bare bidrager til demokratiet, men er en uadskillelig del heraf.

Efter min opfattelse begrundes det i flere ting:

For det første, at folkeoplysningen blev født og tog form sammen med den moderne version af demokratiet i det nittende århundrede – i hvert fald i de nordiske lande.

For det andet, at folkeoplysning simpelthen er en forudsætning for demokrati. Hvis ikke den enkelte borger har en grundviden om samfundet og om verden, har han ikke reel mulighed for at tage del i den demokratiske proces. Og hvis hun ikke har de nødvendige kompetencer for at klare sig på arbejdsmarkedet, så risikerer hun at blive marginaliseret og dermed reelt sat uden for demokratiets fællesskab. Denne viden og disse kompetencer kan man ikke tilegne sig én gang for alle. Det skal hele tiden opdateres, og det kan folkeoplysningen, når den er bedst.

For det tredje mener jeg, at deltagelse i folkeoplysningen er demokrati. I folkeoplysningens mødes borgerne frivilligt og på lige fod. De lærer på lige fod, og de udveksler tanker og ideer på lige fod. Og det er i sig selv en demokratisk proces. Det er demokratiets nederste byggesten.

I snart 200 år har folkeoplysningen været en integreret del af demokratiet i de skandinaviske lande – ofte tæt knyttet til det nationale og den nationale kultur.

I dag og i de kommende årtier vil der ikke være mindre brug for folkeoplysning, snarere tværtimod.

Folkeoplysningen kan komme til at spille en lige så stor – måske endnu – større rolle, hvis vi formår at placere den i et globalt perspektiv:

Borgerne i endnu højere grad vil have behov for viden, hvis de skal kunne tage stilling til det globale samfunds komplicerede problemer. Problemer, som umiddelbart påvirker den enkeltes lokale hverdag.

Det vil være nødvendigt at udvikle og styrke det nære demokrati, det borgerorienterede demokrati. Ellers risikerer vi en fremmedgørelse fra demokratiet, efterhånden som flere og flere beslutninger træffes længere væk fra borgerne på europæisk plan eller på globalt plan. Behovet for disse ”demokratiets nederste byggesten”, som folkeoplysningen repræsenterer, vil blive endnu større.

Det bliver mere og mere urealistisk at sikre vores demokrati og vores frihed i de enkelte lande, hvis demokratiet trædes under fode i andre lande på kloden. Vores forsvar for demokrati indebærer altså, at vi bidrager til demokrati i andre lande.

Jeg opfordrer ikke til, at vi eksporterer præcis vores model for demokrati.

Men vi kan sagtens være bekendt at promovere de grundlæggende demokratiske værdier, som ligger i folkeoplysningen, uden for vores egne landegrænser.

F.eks. at alle samfundets borgere skal have reel og lige adgang til viden om samfundet.

F.eks. at borgerne skal have mulighed for at mødes og diskutere og udvikle deres egne ideer om lokale, nationale og globale spørgsmål.

Måske sidder I nu og tænker: Det lyder jo meget godt. Flotte ord og fine hensigter.

- Men er det realiteter bag?
- Har folkeoplysningen så meget at bidrage med?
- Er folkeoplysningen så uundværlig for demokratiet?

Til det må jeg svare: I første omgang er det muligheder, hensigter og ambitioner. Men det er også vigtigt, at folkeoplysningen ikke sætter sit lys under en skæppe.

Og vi er godt i gang.

Lad mig illustrere det med to eksempler fra det arbejde, folkeoplysningens skoler og foreninger udfører i Danmark.

Det første eksempel handler om de dårligst uddannede i samfundet.

Det danske samfund bliver rigere og rigere. Behovet for arbejdskraft vokser og vokser. Og alle er enige om, at uddannelse, uddannelse og atter uddannelse er nødvendig for, at Danmark kan klare sig i en globaliseret verden.

Alligevel ender titusinder af borgere i disse år uden for arbejdsmarkedet, uden for uddannelsesinstitutionerne og ofte uden for det rige samfund.

Det får mange konsekvenser for den enkelte; en af dem er, at de ikke længere er en del af et demokratisk fællesskab.

For mange er det første og allermest nødvendige skridt på vej tilbage til fællesskaberne, at de får en eller anden form for uddannelse. Men det handler ofte om de mennesker, som har lidt store nederlag i uddannelsessystemet. De tror ikke, de kan. De er bange for at gå i gang.

Over for denne gruppe er det ikke nok at give dem tilbuddet om undervisning. Og det hjælper slet ikke at true og tvinge dem tilbage på skolebænken.

Det kræver en særlig indsats for at motivere. Det kræver en særlig pædagogik, og det kræver en forståelse for sammenhængen mellem uddannelsesmæssige problemer og sociale problemer.

Det er en kompleks sammenhæng, som mange af folkeoplysningens skoler i Danmark arbejder med, og som de er rigtig dygtige til.

Andre institutioner i Danmark arbejder også med det, som vi kalder Forberedende Voksenundervisning. Men folkeoplysningen har en særlig tradition for at tage udgangspunkt i den enkelte, for frivillighed og for at skabe motivation. Det har givet os et særlig godt grundlag for at gøre en forskel på dette område.

Det andet eksempel handler om demokratikundskab og demokratialog.

Meget kan siges om Mohammedkonflikten, men den satte demokrati og demokratiske rettigheder til debat i Danmark.

Helt på eget initiativ reagerede mange af folkeoplysningens skoler og foreninger med initiativer. De inviterede til foredragsrækker, debatmøder og kulturelle arrangementer.

I Dansk Folkeoplysnings Samråd diskuterede vi også den situation, der var opstået. Og vi konkluderede, at krisen havde afsløret et stort behov for viden om demokratiet og store forskelle i opfattelsen af demokratiet – ikke kun blandt de etniske minoriteter, men også etniske danskere indbyrdes.

Vi besluttede derfor – med opbakning fra vores medlemsorganisationer – at sætte en langstrakt indsats i gang. Vi kalder det Oplys Demokratiet.

Oplys Demokratiet har tre elementer:

- Vi vil udbrede viden om demokratiet
- Vi vil skabe rum for dialog og kulturmøde
- Og vi vil bidrage til at udvikle demokratiet.

I øjeblikket har vi sendt et rejsehold af konsulenter rundt i landet for at inspirere og hjælpe de lokale skoler og foreninger med at sætte aktiviteter i gang: fra traditionelle foredrag og studiekredse til mere utraditionelle konkurrencer, rollespil og debatteater. Vi producerer undervisningsmaterialer og debathæfter. Og meget andet.

Det foreløbige højdepunkt bliver 5. juni. Den 5. juni er Danmarks Grundlovsdag. Det er en dag fyldt med traditioner. Man kan måske sige, at dagen er blevet lidt rutinepræget for arrangører, for politikerne på talerstolene og for de ikke særligt talstærke tilhørere.

Men i 2007 vil vi forsøge at tilføre Grundlovsdag et nyt pust. Vi vil gøre Grundlovsdag til Demokratiets Dag. Kernen i Demokratiets Dag vil være en walk-and-talk i hver by. Deltagerne vil i grupper følge en bestemt rute, hvor de på forskellige poster får udleveret spørgsmål og emner, der kan sætte gang i en diskussion om demokratiet. Et demokratiets orienteringsløb.

På den måde vil vi – også den 5. juni – tage udgangspunkt i en demokratisk tradition, give vores bidrag til en fornyelse og give borgerne mulighed for selv at diskutere demokrati.

Folkeoplysningen var en del af demokratiets fødsel og opvækst.

Folkeoplysningen har lige siden været en del af demokratiet.

Og jeg er overbevist om, at folkeoplysningen også i de næste mange år vil være en levende og uadskillelig del af demokratiet.

Det kommer ikke af sig selv. Det er ikke en nem opgave. Det kræver fornyelse.

Men folkeoplysningen må påtage sig sine demokratiske forpligtelser

Fordi det er nødvendigt. Det er nødvendigt for folkeoplysningen. Det er nødvendigt for demokratiet.